

ORZECZENIE

Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, ustalające warunki pracy i płacy robotników rolnych, na rok służbowy 1937/38 na obszarze województw wileńskiego i nowogródzkiego.

Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza, powołana zarządzeniem Ministra Opieki Społecznej z dnia 20.I. 1937 r. (Monitor Polski Nr 25 z 1937 r.) w składzie: Przewodniczącego Wacława Preniera, Naczelnika Wydziału, jako przedstawiciela Ministerstwa Opieki Społecznej, Inż. Konstantego Czerniewskiego, jako przedstawiciela Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych i Sędziego Sądu Okręgowego w Wilnie Stanisława Mianowskiego, jako przedstawiciela Ministerstwa Sprawiedliwości — na posiedzeniach, odbytych w dniach 3 i 4 lutego 1937 r. — po wysłuchaniu opinii przedstawicieli pracodawców i pracowników rolnych — postanowiła, co następuje:

DZIAŁ I.

Warunki pracy i płacy ordynariuszy.

§ 1.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje na rok. Rok służbowy zaczyna się od dnia 1 kwietnia 1937 r., a kończy się 31 marca 1938 r. Obie strony obowiązują 3-miesięczny termin wypowiedzenia pracy, a mianowicie najpóźniej do dnia 31 grudnia 1937 r. włącznie.

Niewypowiedzenie indywidualnej umowy o pracę do dnia 31 grudnia 1937 r. oznacza zawarcie umowy na rok następny. Rozwiązanie stosunku służbowego w ciągu roku może nastąpić wyłącznie na zasadzie orzeczenia Komisji Rozjemczej, lub też wyroku sądu państwowego według kompetencji.

Zwalnianemu pracownikowi przed opuszczeniem miejsca pracy, winny być wydane wszystkie niesporne, a należne za okres jego pracy świadczenia zarówno w gotówce jak i w naturaliach. Niewypłacenie tego wynagrodzenia może powodować unieważnienie wypowiedzenia pracy.

Po upływie terminu najmu pracownik winien opuścić zajmowane mieszkanie.

W razie przejęcia obiektu rolnego w całości lub części do rządowej parcelacji, wolno jest wypowiedzieć umowę o pracę w innym terminie, niż przewiduje orzeczenie, przy czym rozwiązanie umowy nie może nastąpić wcześniej niż z dniem 30 czerwca przy zachowaniu 3-miesięcznego terminu wypowiedzenia; o ile w okresie tych 3 miesięcy nie nastąpi wprowadzenie robotnika w posiadanie nabytej działki, termin rozwiązania umowy przesuwają się do daty wejścia w posiadanie. Wyżej wymienione wypowiedzenie możliwe jest tylko w tym wypadku, o ile robotnikowi wraz z działką przyznane zostaje prawo sprzętu o wartości co najmniej 150 zł.

§ 2.

a) Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony pełnoletnich pracowników z normalną zdolnością do pracy: fernali, parobków, stróżów, pastuchów, polowych, karbowych, włóдарzy i gumienych (ciwunów i namiestników), ugodzonych lub pozostających na służbie w danym majątku przez okres roczny.

Orzeczenie niniejsze dotyczy również i tych ordynariuszy, w zakres obowiązków których wchodzi m. in. dozowanie lasów, o ile nie zostali oni ugodzeni jako gajowi.

b) Inwalidzi pracujący na równi z pozostałymi pracownikami z normalną zdolnością do pracy w rolnictwie pobierają równe z nimi wynagrodzenie tak w gotówce, jak i w naturaliach. Inwalidzi o zmniejszonej zdolności do pracy mogą być godzeni na niższych warunkach.

c) Stangretów nie uważa się za fernali, o ile pełnią stale obowiązki przy koniach cugowych. Stangreci mogą być godzeni na warunkach indywidualnych co do wynagrodzenia, jednak dotyczących wszelkie inne postanowienia niniejszego orzeczenia.

Wynagrodzenie stangretów, którzy oprócz pracy przy koniach cugowych pełnią jeszcze inne jakiegokolwiek czynności, nie może być niższe, niż ordynariuszy.

§ 3.

Zatargi, wynikłe na tle umowy o pracę pomiędzy pracodawcami a robotnikami, regulują Komisje Rozjemcze, bądź sądy państwowe, według kompetencji.

Do czasu uzyskania właściwego orzeczenia lub wyroku sądu nie wolno:

- 1) pracownikom przerywać pracy,
- 2) pracodawcom wstrzymywać świadczeń — z wyjątkiem wypadków przewidzianych w § 4.

§ 4.

a) W wypadkach wyjątkowo ciężkiego przewinienia ze strony pracownika pracodawca może wstrzymać przed orzeczeniem Komisji Rozjemczej lub wyrokiem sądu świadczenia w zbożu i gotówce, w razie jednak wygrania sporu przez pracownika pracodawca winien wydać wstrzymane świadczenia, przy czym Komisja Rozjemcza może przyznać prócz tego pracownikowi dodatek w wysokości, nieprzekraczającej 2% miesięcznie od wstrzymanej należności.

b) W wypadkach wyjątkowo ciężkiego przewinienia ze strony członka rodziny pracownika, zamieszkałego wraz z nim i nie pracującego w danym folwarku, pracodawca może zażądać usunięcia takiego członka rodziny z zajmowanego przez pracownika mieszkania służbowego. Niewykonanie tego żądania przez pracownika pociąga dla niego skutki, przewidziane w punkcie „a” niniejszego paragrafu.

§ 5.

Orzeczenie niniejsze stanowi w myśl ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr 71, poz. 686) podstawę przy zawieraniu umów indywidualnych. Indywidualne umowy pracy, zawierające warunki dla pracownika mniej korzystne, niż warunki niniejszego orzeczenia, są nieważne. Warunki umów indywidualnych bardziej korzystne dla pracowników, niż warunki niniejszego orzeczenia, pozostają w mocy.

§ 6.

Pracodawcy nie są uprawnieni do samodzielnej zamiany pewnych świadczeń w naturze na inne. Jeżeli jednak warunki gospodarcze wymagają tej zamiany, może ona być dokonana przez bezpośrednie porozumienie stron z zawiadomieniem inspektora pracy.

§ 7.

a) Pracownik otrzymuje od pracodawcy bezpłatnie książeczkę obrachunkową, podpisaną przez pracodawcę lub jego zastępcę, z warunkami umowy, kontrolą wydanych ordynarii i pensji wraz z potrąceniami oraz ze spisem powierzonych mu inwentarzy żywych i martwych; drugi egzemplarz książeczki podpisanej przez pracownika pozostaje u pracodawcy. Przy zmianie służby książeczki te z zakończonym obrachunkiem strony oddają sobie wzajemnie.

b) W wypadku niezдания inwentarza martwego w całości lub okaleczenia z winy pracownika inwentarza żywego — powierzonych pracownikowi i zapisanych do książeczki obrachunkowej, pracodawcy przysługuje prawo wstrzymania pracownikowi części świadczeń, których wysokość w razie sporu określa komisja rozjemcza.

§ 8.

a) Zawarcie indywidualnej umowy z ordynariuszem nie może być uzależnione od trzymywania przez niego posyłek.

Żony pracowników nie mogą być zmuszane do pracy. Dojenie krów i inne roboty odbywają się na zasadzie osobnej umowy.

§ 9.

Stosowanie premiowego systemu płac względem ordynariuszy jest dozwolone.

§ 10.

Rozkład godzin pracy ustala się podług poniższej tabeli, przy czym robotnicy fernali mają być zwalniani przed południem o pół godziny wcześniej, aniżeli inne kategorie robotników, a to dla koniecznego obrządku inwentarza.

Przymiemy się za podstawę czas słoneczny z tym, że obowiązujący obecnie czas środkowo-europejski różni się od niego o 40 minut wstecz; tak np. praca w styczniu, rozpoczynająca się według czasu słonecznego o godzinie 8-ej, według czasu środkowo-europejskiego rozpoczynać się będzie o godzinie 7 m. 20.

Za obopólną zgodą można zmienić ustalony w poniższej tabeli podział rozpoczęcia i końca pracy oraz przerw jedzeniowych, jednakże tylko w ten sposób, aby ogólna ilość godzin pracy pozostała niezmienną. Z początek pracy uważa się wyjście z podwórza, za koniec — zejście z pola. W wypadku, gdy pole leży dalej niż dwa kilometry od podwórza, pracowników należy zwolnić z pracy o 10 minut wcześniej w stosunku do każdego kilometra ponad 2

Miesiąc	Praca do południa	Przerwa na śniadanie	Przerwa na obiad	Praca po południu	Przerwa na podwieczorek
Styczeń	8.00—12	—	1.30	1.30—4.00	—
Luty	7.30—12	—	1.30	1.30—5.00	—
Marzec	1—10 11—20 21—31	—	1.30	1.30—5.30 1.30—6.00 1.30—6.30	—
Kwiecień	1—10 11—20 21—30	0.30	1.30	1.30—6.40 1.30—7.00 1.30—7.20	—
Maj	1—10 11—20 21—31	0.30	1.30	1.30—7.30 1.30—7.50 1.30—8.00	0.30
Czerwiec	1—10 11—20 21—30	0.30	2.00	2.00—8.20 2.00—8.30 2.00—8.30	0.30

Lipiec	1—10 11—20 21—31	6,00—12	0,30	2,00	2,00—8,30 2,00—8,20 2,00—8,00	0,30
Sierpień	1—10 11—20 21—31	6,00—12	0,30	2,00	2,00—7,50 2,60—7,30 2,00—7,00	0,30
Wrzesień	1—10 11—20 21—30	6,00—12	0,30	1,30	1,30—6,40 1,30—6,20 1,30—6,00	—
Październik	1—10 11—20 21—31	7,00—12	—	1,30	1,30—5,30 1,30—5,20 1,30—4,50	—
Listopad	7,00—12	—	1,30	1,30—4,15	—	—
Grudzień	8,00—12	—	1,30	1,30—3,45	—	—

§ 11.

a) Obrządek inwentarza odbywa się poza godzinami pracy bez specjalnej dopłaty, przy czym pod inwentarzem należy rozumieć inwentarz pogodowy, powierzony danemu pracownikowi. Wstawanie do obrządku inwentarza oraz do nasykowania wozów i narzędzi powinno mieć miejsce nie wcześniej niż na 2 godziny przed rozpoczęciem pracy. Obrok, siano itp. karm dla inwentarza ma być przygotowany uprzednio w godzinach pracy.

b) Kolejne dyżury przy inwentarzu w nocy lub w dni świąteczne obowiązują wszystkich fernali i parobków bez specjalnej dopłaty, przy czym pracownicy, dyżurujący w nocy, mają najazutrz wolny czas do południa. Spania przy inwentarzu w nocy w stajni lub na pastwisku nie uważa się za dyżur zwalniający od pracy nazajutrz.

Paszenie koni w nocy winno się odbywać przez specjalnych pracowników. W tych dniach, w których konie chodzą w nocy na pastwisko, foruale winni wyjść do pracy o pół godziny wcześniej niż inni pracownicy.

c) W wypadku uchylenia się ordynariuszy-fernali od obrządku inwentarza pracodawca jest uprawniony do ugodzenia osobnego koniucha oraz potrącenia kosztu utrzymania koniucha z wynagrodzenia fernali, przy czym wysokość jednak potrącenia, przypadająca na jednego pracownika, nie może przekraczać 50 kg żyta na kwartał. Potrącenia z tego tytułu nie mogą być stosowane przed dniem 1 września 1937 r. Koniuch, o ile nim jest ordynariusz, podlega na równi z innymi ordynariuszami niniejszemu orzeczeniu.

d) Na żądanie pracodawcy, w razie pilnej potrzeby, pracownicy obowiązani są do pracy poza wyżej określonym czasem, lecz za wynagrodzeniem osobnym, po 30 groszy za godzinę. Wynagrodzenie za nadgodzinami nie ma zastosowania, jeżeli pracodawca udzieli następnie robotnikowi urlopu o 50% dłuższego, niż trwała praca w godzinach nadliczbowych.

Ze samowolne opuszczanie roboty podczas godzin pracy i spóźnianie się do niej stosowane będą potrącenia w tym samym stosunku. Do robotników, pobierających wynagrodzenie za roboty wykonywane poza unormowanym wyżej czasem pracy, nie zaliczają się pastusi, koniuchy, stróże nocni i dozorczy, o ile wykonywane przez nich roboty nie przekraczają zakresu ich zwykłych obowiązków.

e) Kolejne wyjazdy, jako to: wyjazdy w dni świąteczne do kościoła, wyjazdy po doktora itp. obowiązują wszystkich fernali i parobków bez specjalnej dopłaty. Wyjazdy, mające wyraźny charakter wyjazdów prywatnych (towarzyskich) poza godzinami pracy, winny być wynagradzane, jak praca poza godzinami służbowymi.

f) Stróże nocni mają codziennie wolny czas do przerwy obiadowej. W czasie przerwy obiadowej obowiązani są do stróżowania, po przerwie zaś otrzymują czas wolny, równy przerwie obiadowej stosownie do tabeli czasu pracy (§ 10).

Następnie stróże mogą być zatrudnieni przy robotach koło inwentarza, w domu itp. za wyjątkiem miesięcy: listopada, grudnia, stycznia i lutego. W czasie od 1 października do 31 marca, stróż otrzymuje na czas warty kózch dworski, przy czym warta nie może zaczynać się wcześniej, niż o godzinie 6 wieczorem.

g) Pastusi i koniuchy są wolni od pracy co trzeci dzień świąteczny (w niedziele i święta) i na ten czas zostają zastąpieni w swych obowiązkach przez innych, wyznaczonych w tym celu ordynariuszy. Zastępowanie pastucha i koniucha oraz paszenie koni w dni świąteczne winno być opłacane zgodnie z § 12, jeżeli przypada na poszczególne dni tygodnia częściej niż 4 razy do roku w każdym wypadku.

§ 12.

Praca w dni świąteczne, ustawa oznaczone, może być wykonywana tylko za obopólną zgodą i wynagrodzeniem po 35 groszy za godzinę.

§ 13.

W dni ulewne i wyjątkowej niepogody roboty w polu wykonywane być nie powinny.

§ 14.

a) Pracodawców oraz ich zastępców obowiązuje grzeczne traktowanie pracownika i ściśle przestrzeganie wszystkich warunków umowy. Pracowników obowiązują grzeczność wobec pracodawców i ich zastępców, ściśle przestrzeganie umowy, pilne i sumienne spełnianie obowiązków, dążność do jak największej wydajności pracy, stosowanie się do wszystkich zarządzeń pracodawcy i jego zastępcy, jeżeli takowe odnoszą się do wykonywania obowiązków służbowych, przestrzeganie wszystkich przepisów porządkowych w obrębie folwarku oraz dbałość i staranne obchodzenie się z powierzonym sobie inwentarzem żywym i martwym.

b) W razie niestosowania się pracownika do wszystkich zarządzeń pracodawcy lub jego zastępcy, odnoszących się do wykonywania obowiązków służbowych, oraz nieprzestrzegania przez niego przepisów porządkowych, komisja rozjemcza na wniosek pracodawcy może potrącić pracownikowi część wynagrodzenia, nie przekraczającą każdorazowo 1/3-dniowego przeciętnego zarobku dorosłych pracowników dziennych w tej samej miejscowości.

c) Delegat, mąż zaufania (przedstawiciel robotników) nie może być z tego tytułu gorzej traktowany od innych pracowników.

§ 15.

a) Pensję i ordynarię fernali, parobków, stróżów, pastuchów i połowych na rok służbowy 1937/38 ustala się, jak następuje:

I kategoria: pensja 90 złotych oraz ordynaria 12 kwintali w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: nieświeckim, nowogrodzkim, z wyjątkiem gminy Dworzec, słonimskim z wyjątkiem gmin: Derewno, Byteń, Szydłowie, Rohotna, Kozłowszczyzna i Kuryłowice, oraz w gminie Mir pow. stołpeckiego, a także w obrębie miasta Wilna.

II kategoria: pensja 75 zł oraz ordynaria 12 kwintali w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: lidzkim, szczeczyńskim, baranowskim, stołpeckim z wyjątkiem gminy Mir, wołczyńskim, wileńsko-trocieckim, oszmiańskim, mołodeckim, wilejskim, postawskim, dźwińskim, brasławskim, świeciańskim oraz w gminach: Derewno, Byteń, Szydłowie, Rohotna, Kozłowszczyzna i Kuryłowice pow. słonimskiego oraz w gminie Dworzec pow. nowogrodzkiego.

b) Pensję otrzymują ordynariusze kwartalnie z dołu, przy czym wypłata pensji winna następować nie później, niż w ciągu pierwszych 7 dni następnego kwartału.

c) Ordynaria wydaje się kwartalnie z góry w pierwszych dwóch tygodniach każdego kwartału. Zboże wydawane na ordynarię musi być zdrowe i dobrze oczyszczone w gatunku, jaki posiada majątek.

§ 16.

Pensja roczna karbowych, włodarzy i gumienych (ciwinów i namiestników) wynosi co najmniej o 25 zł w stosunku rocznym więcej, niż pensja ordynariuszy, wymienionych w § 15; ordynaria zaś ich w stosunku rocznym wynosi 12 kwintali.

§ 17.

Cała ordynaria zasadniczo wydaje się w życie z tym, że na żądanie jednej ze stron najwyżej 1/3 część ordynarii w każdym poszczególnym kwartale może być zamieniona na inne rodzaje zboża, jako to: jęczmień, grykę, pszenicę lub groch, jeżeli majątek posiada te zboża w dostatecznej ilości; przy zamianie takiej oblicza się 1,5 kwintala żyta za 1 kwintal pszenicy i 1 kwintal żyta za 1 kwintal innego zboża.

Jeżeli ordynaria zostaje wypłacona z opóźnieniem w rachunku gotówkowym, a ceny w międzyczasie uległy zmianie, to suma należna z tego tytułu winna być przez pracodawcę wypłacona według cen terminu wypłaty. O ile zaś cena w tymże czasie uległa zmianie, pracodawcę obowiązują ceny w dniu wypłaty.

§ 18.

Jeżeli przy rozwiązaniu umowy pracodawca nie wyda pracownikowi w całości należnej mu pensji lub ordynarii, pracownik może — w razie zawinionego niewydanienia — żądać procentów zwłoki w wysokości do 2% miesięcznie, począwszy od dnia rozwiązania umowy.

§ 19.

Mielenie zboża odbywa się na koszt pracodawcy w młynie przez niego wybranym. Najwyżej połowa zboża może być mielona na zwykły pytel i kaszę, reszta zaś na razówkę. W zamian za mienienie pracodawca jest uprawniony do wydania 1 kwintala żyta lub też odpowiedniego równoważnika w gotówce.

§ 20.

a) Ziemi ordynariusz otrzymuje:

1) we wszystkich powiatach województwa wileńskiego ogółem 36,5 ara, w tym 27 ara ziemi wynawożonej pod ziemniaki 2,5 ara ziemi wynawożonej pod ogrodowinę i 7 ara ziemi niewynawożonej pod len;

2) we wszystkich powiatach województwa nowogrodzkiego ogółem 41 ara, w tym 33,5 ara ziemi wynawożonej pod ziemniaki, 2,5 ara ziemi wynawożonej pod ogrodowinę i 5 ara ziemi niewynawożonej pod len.

W razie braku wynawożonej ziemi pod ziemniaki, pracodawca winien dać ziemi niewynawożonej o 50% więcej. W zamian gruntu mogą być dawane — zależnie od umowy — gotowe ziemniaki, czyste, bez ziemi, przy czym oblicza się 110 kg ziemniaków na 1 ar pola.

b) Sadzenie ziemniaków winno się odbywać — jeżeli się nie umówiono inaczej w danym majątku, w połowie — między początkiem a końcem sadzenia ziemniaków dworskich. Pole przeznaczony pod ziemniaki powinno być w takim samym stanowisku, jak pole pod ziemniaki dworskie. Przygotowanie ziemi pod ziemniaki i obróbka ich winny być takie same, jak ziemniaków dworskich. Zastrzeżenie się, że wszystkie ziemniaki pracowników winny być sadzone obok siebie w jednym miejscu.

c) W majątkach, gdzie pracodawca posiada ziemniaki na zbyt i gdzie pracownicy rolni z powodu nieurodzaju ziemniaków nie posiadają ich obecnie na sadzenie i jeżeli w roku ubiegłym ziemniaków nie sprzedawali, właściciel winien ich dostarczyć w ilościach potrzebnych do sadzenia, zwrotnych przez pracowników ze zbiorów 1937 r.

§ 21.

a) Pracownik ma prawo trzymać jedną krowę z przychowkiem w okresie ssania; poza tym otrzymuje w ciągu roku — zależnie od wyboru pracodawcy — albo 120 litrów mleka albo 120 kg żyta, bez uzależnienia tego od faktu zapuszczenia krowy.

b) Jeżeli pracownik krowy nie posiada, otrzymywać będzie po 1,5 litra mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy zimowych i po 2,5 litra mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy letnich. W majątkach, w których stawia się za warunek przy umowie, aby pracownik nie trzymał wcale krowy, będzie on otrzymywał po 3 litry mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy zimowych i po 5 litrów dziennie w ciągu 6 miesięcy letnich.

Pracownik otrzymuje mleko świeże, niezbierane. W razie niemożności wydawania mleka — poza wypadkiem przewidzianym w punkcie „a” niniejszego paragrafu — pracownik otrzymuje równoważnik w pieniądzu, zbożu itd., ustalony za obopólnym porozumieniem, według miejscowych cen.

c) Krowy pracowników winny być utrzymywane latem na odpowiednim pastwisku, takim jak dla bydła dworskiego (z wyjątkiem szlucznich pastwisków i łąk kośnych), jednak niekoniecznie wspólnie. Jeżeli krowy ordynariuszy pasą się oddzielnie od dworskich, wówczas w razie braku odpowiedniego pastwiska otrzymywać będą zloną paszę w dostatecznej ilości.

Podczas miesięcy zimowych otrzymywać będą pracownicy na sztukę bydła dziennie po 8,5 kg zdrowej sietki i plew zbożowych oraz po 2,5 kg siana; zamiast siana może być za obopólną zgodą wydany równoważnik w innych świadczeniach. Za sietkę uważa się krajana słomę żytnią i jarzynową z dodatkami plew, przy czym sietka dla bydła ordynariuszy winna być taka sama, jak dla bydła dworskiego. Słomę na ściółkę dla inwentarza otrzymują pracownicy w miarę potrzeby.

d) W majątkach, w których bydło dworskie ubezpieczone jest od ognia, pracodawca ubezpiecza również obowiązkowo bydło pracowników. W wypadkach pożaru, wynikłego z winy lub nieostrożności pracownika, traci tenże prawo do pobierania odszkodowania za należące do niego spalone bydło. Wprowadzenie do dworskiej obory nowej sztuki bydła, nie może nastąpić bez zezwolenia pracodawcy, a to dla uniknięcia zarazy.

§ 22.

Pracownik ma prawo trzymać dowolną ilość trzody chlewnej w granicach istniejącego pomieszczenia w chlewach czeladnich. Trzoda winna być na równi z dworską zabezpieczona od zarazy, przez stosowanie szczepień ochronnych, lecz tylko na żądanie i ryzyko pracownika.

§ 23.

Trzymanie kur jest dozwolone. Kaczki wolno trzymać za wyjątkiem gospodarstw rybnych i specjalnie warzywnych. Trzymanie gęsi, gołębi i innego drobiu oraz królików zależne jest od umowy z pracodawcą.

§ 24.

Pracownik otrzymuje rocznie 20 metrów sześciennych drzewa szczapowego, suchego, leżącego co najmniej pół roku.

Jeden metr sześcienny drzewa suchego, szczapowego równa się:

1/4 m sześciennego przestrzennego drzewa szczapowego niesuchego,
1/4 m sześć. przestrzennego rąbaney karpiny,
2,5 q węgla kamiennego,
5,1 m sześć. przestrzennym torfu prasowanego,
6,8 metrom sześć. przestrzennym torfu deplanego,
10,2 metrom sześć. przestrzennym torfu sztychlowego,

1 kupce gałęzi wymiaru 1,75 metra szerokości, 1,75 m wysokości i 2 metrów długości.

Torf winien być wydawany w normalnie suchym stanie i przeciętnie dobrym gatunku. Pracownikowi opału sprzedawać nie wolno. Wybór materiału opałowego przysługuje pracodawcy z zastrzeżeniem, że co najmniej 1/4 opału winna być wydawana w materiale drzewnym.

§ 25.

a) Mieszkanie pracownika winno się składać co najmniej z jednej izby z podłogą drewnianą oraz komory. Izby winny być wytykowane, a co najmniej dokładnie wylepione ze szczerzynami drzwiami i oknami na zawiasach. Przy wznoszeniu nowych budynków służbowych należy uwzględnić wskazówki umieszczone w wydawnictwie b. Ministerstwa Zdrowia Publicznego Nr 4 p. t. „Inspekcja mieszkaniowa”.

b) W oknach mają być całe szyby; w razie złuszczenia szyby, pracownik jest obowiązany wstawić ją w ciągu 2 tygodni. Wapna do bielienia dostarcza pracodawca dwa razy do roku, w ogólnej ilości do 15 kg na mieszkanie. Piecze mają być doprowadzone do porządku przed 1 listopada 1937 r. Mieszkania winny mieć szczelny dach; dachy popusłe muszą być naprawione w ciągu miesięcy letnich. Tam, gdzie woda zaciekła do mieszkań i piwnic pracowników, winny być one w ciągu lata odpowiednio zabezpieczone.

c) Pracodawcy i pracownicy winni dbać o to, aby otoczenie mieszkań pracowników było higieniczne. Obowiązuje wybrukowanie dostępu do studzien oraz zastąpienie zgnilych cembrzyn nowymi lub też zapewnienie pracownikom w inny sposób zdrowej i czystej wody do picia.

d) Zbiorniki na nawóz nie mogą się znajdować w bliźszej odległości, aniżeli 20 metrów od mieszkań służbowych. Pracownicy mają składać nawóz ze swych chlewów w przeznaczonym na to miejscu. W pobliżu mieszkań mają się znajdować w dostatecznej ilości zastąpione ustępy, które pracownicy obowiązani są utrzymywać w czystości i porządku. Gdzie jest odpowiednio pomieszczenie w dotychczasowych budynkach, jak również przy mieszkaniach nowowyprowadzonych, powinna być urządzona łaźnia. W innych majątkach, o ile tylko istnieje możliwość — pracodawcy obowiązani są do urządzania kąpeli.

e) Jeżeli folwark posiada oświetlenie elektryczne, a instalacja na to pozwala, obowiązuje wprowadzenie go w mieszkaniach pracowniczych z jedną lampką na mieszkanie.

f) Pracownicy są obowiązani utrzymywać mieszkania w porządku; trzymanie inwentarza żywego w mieszkaniach jest stanowczo wzbronione. Sublokatorów nie wolno przyjmować bez zgody pracodawcy, któremu przy wprowadzeniu się ma być zameldowany skład rodziny pracownika.

§ 26.

Pracodawca obowiązany jest dać pracownikowi pomieszczenie na opał i ziemniaki, miejsce dla bydła we wspólnej chlewni oraz pomieszczenie co najmniej dla dwóch sztuk trzody chlewnej.

§ 27.

a) Do czasu wprowadzenia ubezpieczeń na wypadek śmierci żona lub dzieci zmarłego pracownika mają otrzymywać przez pół roku połowę pensji, połowę ordynarii, utrzymanie dla krowy, połowę ziemi pod ziemniaki, połowę dodatku na odżywianie, przewidzianego w § 21 punkt „a”, oraz możliwość korzystania z wszelkich świadczeń, przewidzianych w niniejszym orzeczeniu, na równi z innymi pracownikami. Jeżeli ziemniaki zostały zasadzone przed śmiercią pracownika, rodzina zmarłego ma prawo do całego zbioru. Na koszty pogrzebu otrzymuje nadto tytułem zapomogi 20 złotych oraz trumnę zrobioną na miejscu lub — w razie odmowy przyjęcia trumny — równoważnik w gotówce.

b) Mieszkający razem członkowie rodziny zmarłego pracownika korzystający z powyższej zapomogi mogą chodzić do pracy poza obrębem folwarku jedynie wówczas, jeżeli się do niej zobowiązali przed śmiercią pracownika. Wynagrodzenie członków rodziny zmarłego pracownika za pracę nie może być niższe od plac obowiązujących w folwarku dla danej kategorii robotników.

§ 28.

W razie śmierci żony pracownika, otrzyma także tytułem zapomogi na pogrzeb 15 złotych, w razie śmierci dziecka powyżej lat 6 — 10 złotych i poniżej lat 6 — 5 złotych. We wszystkich tych wypadkach otrzyma także trumnę zrobioną na miejscu, lub w razie odmowy przyjęcia trumny — równoważnik w gotówce.

§ 29.

Na wypadek kalectwa lub śmierci robotnika, spowodowanego nieszczęśliwym wypadkiem przy pracy, pracownik, ewentualnie jego rodzina, korzysta w gospodarstwach poniżej 30 ha, jako nie objętych ustawą z dnia 28.III. 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 396), z pełnych świadczeń, przewidzianych w niniejszym orzeczeniu, do czasu połubownego lub sądowego zabezpieczenia praw pracownika, bądź jego rodziny, nie mniej jednak jak przez pół roku. Postanowienie niniejsze w niczym nie ogranicza praw takiego robotnika, wypływających z przepisów kodeksu cywilnego. Może być jednak zastąpione zatwierdzone przez Ministerstwo Opieki Społecznej ogólną umową, regulującą wzajemne prawa i obowiązki pracodawców i pracowników na wypadek kalectwa lub śmierci pracownika z powodu nieszczęśliwego wypadku przy pracy.

§ 30.

a) W celu uniknięcia nieszczęśliwych wypadków, mają być wprowadzone ochraniacze przy wszystkich tych maszynach, do których zastosować się dadzą.

b) Do siania nawozów sztucznych w większej ilości pracodawca daje pracownikowi ubranie (plócienniki), zaś przy mniejszej ilości, nie dając ubrania, dopłaca 20 gr od hektara. Prócz tego do siania nawozów sztucznych gryzących, a zwłaszcza azotniaku wapna, nie mogą być używane kobiety, pracownicy zaś używani do siania tych nawozów mają otrzymać ochraniacze na oczy.

§ 31.

Do czasu wprowadzenia ustawowego ubezpieczenia na starość pracodawcom nie wolno przy końcu roku służbowego wręczać konotatki tym ordynariuszom, którzy przepracowali na dobro pracodawcy lub danego gospodarstwa 25 lat, w tym przynajmniej 20 lat w charakterze ordynariusza, a pozostały czas w charakterze stołownika. Powyższy okres 25 lat liczy się od ukończenia 18 roku życia. Przepis powyższy stosuje się do tych ordynariuszy, którzy stracili całkowitą lub częściową zdolność do pracy z tytułu starości i tytułem do ich zwolnienia nie może być niezdolność do pracy, lecz przewinięcia służbowe. Ordynariusze objęci niniejszym paragrafem obowiązani są do wykonywania swych obowiązków w granicach swej zdolności do pracy, pomimo przepracowanych 25 lat. W wypadku stwierdzonej zupełnej niezdolności do pracy z powodu starości pracownik nie jest obowiązany do pracy i w tym wypadku świadczenia jego mogą być obniżone, jednak nie niżej, niż do połowy świadczeń ordynariuszy. Udowodnienie zupełnej niezdolności do pracy lub jej zmniejszenia ciąży na pracowniku.

§ 32.

Rezerwistom, powołanym na ćwiczenia lub w razie mobilizacji, wydaje się świadczenia zgodnie z obowiązującymi w tej mierze ustawami i nie uważa się tego za przerwę w pracy (do § 31 niniejszego orzeczenia).

§ 33.

a) Pracodawcy opłacają początkową naukę dzieci pracowników tam, gdzie to wymaga osobnych dopłat. Poza tym pracodawcy utrzymują ochronkę dla dzieci w wieku od lat 4 do 7 w folwarkach, w których liczba tych dzieci przekracza 20. O ile pracodawca założył ochronkę, a dzieci pracowników w liczbie co najmniej 15 do ochronki w ciągu 3 miesięcy nie uczęszczały, pracodawca założoną ochronkę likwiduje, a poniesiony koszt 3-miesięcznego utrzymania ochronki rozkłada na wszystkich ordynariuszy, którzy, mając w tym wieku dzieci, tychże do ochronki nie posyłałi.

b) W razie uchylenia się pracodawcy od wykonania przepisów niniejszego paragrafu obowiązany on będzie wpłacić na ręce właściwego inspektora szkolnego na rzecz oświaty robotników rolnych danego powiatu sumę, odpowiadającą kosztom utrzymania ochronki i ochraniarki w ciągu roku służbowego.

Osiągnięty w tej drodze funduszem rozporządza komisja złożona w równej liczbie z przedstawicieli organizacji zawodowych pracodawców i pracowników rolnych pod przewodnictwem inspektora szkolnego przy współudziale właściwego inspektora pracy.

Prawo występowania o wykonanie niniejszego paragrafu przysługuje pracownikom danego folwarku, właściwemu inspektorowi pracy oraz właściwemu inspektorowi szkolnemu.

c) Inspektor pracy w porozumieniu z inspektorem szkolnym rozstrzyga, czy istnieją przeszkody do otworzenia ochronki, między innymi brak lokalu. Jako przeszkodę taką na okres niniejszego orzeczenia uznaje się zły stan gospodarczy w poszczególnych majątkach.

§ 34.

Pracownik otrzymuje w ciągu roku 12 dni urlopu w dni nieświęteczne (święta obowiązują zgodnie z wydanymi w tej mierze ustawami) bez potrącenia świadczeń. Pracownik może zażądać w czasie zimy urlopu nieprzerwanego do 6 dni, przy tym jednocześnie nie więcej niż 1 z folwarku. Wybór dni urlopu odbywa się w porozumieniu z pracodawcą, z wyjątkiem wyjazdów, spowodowanych pisemnych wezwaniem związków zawodowych, w tych bowiem wypadkach pracodawca winien zgodzić się na zaproponowany dzień urlopu.

W czasie pilnych robót, jak siewy, żniwa, siano-kosy i kopanie, urlopy mogą być wydawane w wypadkach, wyjątkowo pilnych. Wyjazdy na skutek wezwania urzędów państwowych nie są wliczane do urlopów. O ile pracodawca zgadza się na łączne dwa lub trzy dni urlopu, które obejmują jedno święto, dzień ten liczy się za dzień urlopu.

Poza tym odchodzącemu pracownikowi należy się 6 dni wolnych na wyszukanie pracy.

§ 35.

Pracownikowi wysłanemu w drogę należy się tytułem strawnego: za całą dobę 1 zł 40 groszy, za obiad 70 groszy, za kolację 50 groszy. Dobę liczy się od 16 godzin wzwz. Opóźnienie posiłku o 2 godziny nie pociąga za sobą opłaty strawnego.

W drodze godziny pracy nie obowiązują.

§ 36.

Pracownicy otrzymują furmanki:

a) w miarę potrzeby:

1) celem zwiezienia zboża do młyna w ładunkach wozowych oraz przywiezienia stamtąd maki i otrąb;

2) do zwózki w dni powszednie swoich produktów rolnych, wyprodukowanych w tymże folwarku;

3) po księdza — z chrztem, ślubem i pogrzebem.

b) co kwartał:

1) jedną wspólną furmankę w dzień świąteczny, wybrany przez pracowników, nie dalej jednak, niż w promieniu 10 km od miejsca zamieszkania, względnie do najbliższego kościoła;

2) jedną wspólną furmankę do najbliższego miasta lub handlowego miasteczka w dniu targowym.

Fornalowi wysłanemu w drogę w interesie pracowników w dni świąteczne, czy też powszednie, nie należy się żadne dodatki wynagrodzenie.

§ 37.

Wszyscy pracodawcy są obowiązani zawiadomić do dnia 15 marca 1938 r. odnośnie Wojewódzkie Biura Funduszu Pracy o każdym wypowiedzeniu miejsca robotnikowi, jako też o każdym wolnym miejscu.

DZIAŁ II.

Warunki pracy i płacy stołowników.

§ 1.

a) Orzeczenie niniejsze obowiązuje na czas od 1 kwietnia 1937 r. do dnia 31 marca 1938 r. Obie strony obowiązują trzymiesięczny termin wypowiedzenia pracy. Niewypowiedzenie umowy o pracę w powyższym terminie oznacza zawarcie umowy na rok następny. Rozwiązanie stosunku służbowego w ciągu roku może nastąpić na zasadzie orzeczenia Komisji Rozjemczej lub też wyroku sądu państwowego — według kompetencji.

b) Ustalenie terminu godzenia wymawiania i zwalniania stołowników IV grupy pozostawia się umowom indywidualnym; terminy te winny być uwidocznione w książeczce obrachunkowej i stwierdzone podpisem prawnego opiekuna.

§ 2.

Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony stołowników. Za stołowników uważa się pracowników rolnych — mężczyzn, kobiety i młodocianych — zamieszkałych w majątku, otrzymujących oprócz wynagrodzenia dworskie utrzymanie i ugodzonych — z wyjątkiem stołowników IV — na okres roczny, nie zaś sezonowy, względnie pozostających na służbie w danym majątku przez okres roczny.

§ 3.

Obowiązują następujące §§ działu I niniejszego orzeczenia, dotyczące ordynariuszy: 2 p. „b”, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 18, 29, 30, 31, 34, 35, 36 i 37.

§ 4.

Orzeczenie niniejsze stanowi w myśl ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr 71, poz. 686) podstawę przy zawieraniu umów indywidualnych. Indywidualne umowy pracy, zawierające warunki mniej korzystne dla pracowników, niż ustalone w niniejszym orzeczeniu, są nieważne. Warunki umów indywidualnych bardziej korzystne dla pracowników, niż warunki niniejszego orzeczenia, pozostają w mocy.

§ 5.

§ 11 działu I niniejszego orzeczenia obowiązuje z tym, że na żądanie pracodawcy w razie pilnej potrzeby stołownicy obowiązani są do pracy poza czasem określonym w § 10 działu I niniejszego orzeczenia, lecz za wynagrodzeniem osobnym po cenach za godzinę o 75% wyższych od wynagrodzenia normalnego w gotówce.

Za samowolne opuszczanie roboty podczas godzin pracy i spóźnianie się do niej stosowane będą potrącenia w tym samym stosunku. Do robotników, pobierających wynagrodzenie za roboty wykonane poza określonym wyżej czasem pracy, nie zaliczają się pastusi, koniuchy, stróże nocni, dozorczy oraz dziewczki do oprzątkania inwentarza, do doju i przy kuchni, o ile wykonywane przez nich roboty nie przekraczają zakresu ich zwykłych obowiązków.

§ 6.

Praca w dni świąteczne ustawa oznaczone może być wykonywana tylko za obopólną zgodą i za wynagrodzeniem po cenach za godzinę o 150% wyższych od wynagrodzenia normalnego w gotówce.

§ 7.

Ustala się cztery grupy stołowników:
I grupa — mężczyźni ponad lat 21 o pełnej zdolności do pracy zdolni do wszystkich robót;
II grupa — chłopcy od lat 18 do lat 21;
III grupa — kobiety i dziewczęta ponad lat 18 oraz chłopcy od lat 16 do 18;
IV grupa — dziewczęta poniżej lat 18 i chłopcy poniżej lat 16;

§ 8.

Płace w gotówce otrzymują stołownicy miesięcznie z dołu. Wypłata pensji winna następować nie później, niż w ciągu pierwszych 7 dni następnego miesiąca.

§ 9.

a) Najniższe miesięczne płace stołowników w gotówce ustala się według poniższej tabeli:

Powiaty względnie gminy	Wynagrodzenie miesięczne gotówkowe dla:					
	I grupy		II grupy		III grupy	
	w mies. zimow.	w mies. letn.	w mies. zimow.	w mies. letn.	w mies. zimow.	w mies. letn.
z ł o t y c h						
I kategoria: powiaty: nieświeżski, nowogrodzki z wyjątkiem gminy Dworzec, słonimski z wyjątkiem gmin: Robotna, Derewno, Byteń, Szydłowice, Kozłowszczyzna i Kuryłowice, — oraz gmina Mir pow. stołpeckiego a także obręb m. Wilna.	16	23	13	20	12	16
II kategoria: powiaty: lidzki, szczuczynski, baranowski, stołpecki z wyjątkiem gminy Mir, wileński, wileński - trocki z wyjątkiem gmin: Orany, Olkieniki i Rudziszki, święciański, oszmiański, mołodecki z wyjątkiem gmin: Raków, Gródek, Radziszewice i Krasne, oraz gminy: Derewno, Byteń, Szydłowice, Robotna, Kozłowszczyzna i Kuryłowice pow. słonimskiego i gminy Dworzec pow. nowogrodzkiego.	14	22	12	18	11	15
III kategoria: powiaty: wilejski, postawski, dzisieński, bractawski, oraz gminy: Orany, Olkieniki i Rudziszki pow. wileńskiego - trockiego, Raków, Gródek, Radziszewice i Krasne pow. mołodeckiego.	13	20	11	17	10	14

Uwaga: Miesiące letnie — od maja do października włącznie.
Miesiące zimowe — od listopada do kwietnia włącznie.

b) Określenie płacy w gotówce stołowników IV grupy, ze względu na niejednakowe kwalifikacje pracowników tej grupy, pozostawia się do umowy indywidualnej, przy czym warunki tej umowy winny być obowiązkowo wpisane do ksiąteczki obrachunkowej i stwierdzone podpisem opiekuna.

Warunki umowy nie mogą przewidywać wynagrodzenia niższego niż 50% wynagrodzenia III grupy stołowników.

§ 10.

a) Stołownicy wszystkich czterech grup otrzymują oprócz płacy w gotówce wspólne mieszkanie oraz całkowite utrzymanie.

b) Mieszkanie stołowników winno być suche, widne, bielone dwa razy do roku na koszt pracodawcy, dostatecznie oświetlone i opalone w mieszkaniach zimowych, oddzielne dla mężczyzn, oddzielne dla kobiet. W sprawie stanu mieszkania oraz otoczenia obowiązują przepisy § 25 działu I niniejszego orzeczenia. Każdy stołownik winien otrzymać łóżko lub prycę oraz co najmniej sienią z czystą słomą, zmienianą w razie potrzeby, nie mniej jednak niż dwa razy do roku, a także mieć możliwość korzystania przynajmniej raz na miesiąc z kąpieli lub łaźni.

c) Pożywienie stołowników winno składać się co najmniej z trzech posiłków dziennie i odpowiadać pod względem ilości i jakości produktów oraz przyrządzenia wymaganiom higieny.

§ 11.

§ 28 działu I niniejszego orzeczenia obowiązuje z tym, że ma on zastosowanie jedynie do członków rodziny stołownika, zamieszkałych w majątku.

DZIAŁ II.

Warunki pracy i płacy rzemieślników.

§ 1.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje na rok. Rok służbowy zaczyna się od dnia 1 kwietnia 1937 r. a kończy się 31 marca 1938 r. Obie strony obowiązuje trzymiesięczny termin wypowiedzenia pracy, a mianowicie najpóźniej do 31 grudnia 1937 r. włącznie. Niewypowiedzenie umowy o pracę do dnia 31 grudnia 1937 r. włącznie oznacza zawarcie umowy na rok następny. Rozwiązanie stosunku służbowego w ciągu roku może nastąpić na zasadzie orzeczenia kolekcji rozjemczej lub też wyroku sądu państwowego według kompetencji.

§ 2.

Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony rzemieślników folwarcznych: kowali, ślusarzy, mechaników, stolarzy, stelmachów, cieśli, ogrodników itp. stałych wykwalifikowanych robotników, zatrudnionych w gospodarstwach rolnych, którzy pracują wyłącznie na korzyść pracodawcy bez prawa przyjmowania robót postronnych i zatrudnieni są tylko w swoim fachu.

§ 3.

Orzeczenie niniejsze stanowi w myśl ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr 71, poz. 686) podstawę przy zawieraniu umów indywidualnych. Indywidualne umowy pracy, zawierające warunki mniej korzystne dla pracowników, niż ustalone w niniejszym orzeczeniu, są nieważne. Warunki umów indywidualnych bardziej korzystne dla pracowników, niż warunki niniejszego orzeczenia, pozostają w mocy.

§ 4.

Obowiązują następujące §§ działu I niniejszego orzeczenia: 1, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 12, 14, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36 i 37.

§ 5.

a) Na żądanie pracodawcy w razie pilnej potrzeby rzemieślnicy obowiązani są do pracy poza czasem określonym w § 10 działu I niniejszego orzeczenia, lecz za osobnym wynagrodzeniem po cenach za godzinę o 50% wyższych od płacy normalnej.

b) Przepis powyższy nie dotyczy ogrodników i innych pracowników, charakteru zajęcia których powoduje konieczność wykonywania pewnych czynności poza ustalonym czasem pracy dziennym.

c) Przeszczanie w ruch oraz zatrzymywanie silników przez mechaników winno się odbywać poza godzinami pracy bez specjalnej dopłaty.

§ 6.

Pensja rzemieślników wynosi co najmniej dwukrotną pensję ordynariuszy (§ 15 działu I).

Płace w gotówce pobierają rzemieślnicy kwartalnie z dołu; wypłata pensji winna następować nie później niż w ciągu pierwszych 7 dni następnego kwartału.

§ 7.

Rzemieślnicy otrzymują ordynarii 13 kwintali w stosunku rocznym. Ordynaria wydaje się kwartalnie z góry w pierwszych dwóch tygodniach każdego kwartału. Zboże wydawane na ordynarię musi być zdrowe i dobrze oczyszczone w gatunku, jaki posiada majątek.

§ 8.

§ 20 działu I niniejszego orzeczenia obowiązuje z tym, iż rzemieślnik otrzymuje ogółem 44 ary ziemi, w tym 31,5 ara wynawożonej ziemi pod ziemniaki, 2,5 ara wynawożonej ziemi ogrodowej pod ogrodowinę i 10 arów ziemi pod len.

§ 9.

§ 21 działu I niniejszego orzeczenia obowiązuje z tym, iż rzemieślnik ma prawo trzymać, załecznie od osobistej umowy z pracodawcą:

- dwie krowy, lub
- jedną krowę z dodatkiem 120 litrów mleka oraz 3q żyta w stosunku rocznym.

§ 10.

§ 25 działu I niniejszego orzeczenia obowiązuje z tym, że w mieszkaniach posiadających więcej niż jeden piec normy opału podnoszą się o 30%.

§ 11.

a) Wynagrodzenie rzemieślników, ustalone niniejszym orzeczeniem, nie obejmuje odszkodowania za zużycie instrumentów w wypadku, gdy pracownik został ugodzony z własnymi instrumentami.

b) Warunki wynagrodzenia, ustalone w niniejszym orzeczeniu, nie obowiązują w stosunku do ogrodników, ugodzonych tylko na procenty. W wypadku, gdy ogrodnicy otrzymują oprócz pensji procentowe tantiemy, tantiemy te przy ustalaniu faktycznego wynagrodzenia danego pracownika winny być wliczane do wynagrodzenia, przy czym tam, gdzie wynagrodzenie łącznie z tantiemą jest niższe od warunków niniejszego orzeczenia, winno nastąpić odpowiednie wyrównanie na korzyść pracownika.

DZIAŁ IV.

§ 1.

Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony domowników ordynariuszy i rzemieślników, objętych działami I i III niniejszego orzeczenia, o ile z domownikami została zawarta umowa o pracę.

§ 2.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje na rok służbowy od dnia 1 kwietnia 1937 r. do dnia 31 marca 1938 r.

§ 3.

Indywidualne umowy o pracę zawiera pracodawca bezpośrednio z domownikami, lub też, o ile idzie o małoletnich, z ich prawnym opiekunem.

§ 4.

Ustala się trzy kategorie robotników dniówkowych:

- kategoria — mężczyźni ponad lat 20, zdolni do wszelkich robót,
- kategoria — kobiety ponad lat 18 i chłopcy od lat 17 do 20,
- kategoria — kobiety poniżej lat 18 i chłopcy poniżej lat 17.

§ 5.

Płace dzienne wynoszą w złotych:

	I kategoria		II kategoria		III kategoria	
	zima	lato	zima	lato	zima	lato
I kat. powiatów	1,00	1,60	0,80	1,30	0,55	0,85
II	0,90	1,50	0,70	1,20	0,50	0,75

Podział powiatów jak w § 15 działu I.
Za miesiące letnie uważają się: maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień, październik; pozostałe — jako miesiące zimowe.

§ 6.

Wypłaty robotnikom dniówkowym skutecznie należy co miesiąc z dołu.

§ 7.

Poza tym obowiązują §§ 3, 5, 10, 13, 14, 18, 29, 35 Działu I niniejszego orzeczenia.
Wilno, dnia 5 lutego 1937 r.

Przedstawiciel Ministerstwa Opieki Społecznej i Przewodniczący Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej:

(—) W. Prenier

Przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości:

(—) St. Mianowski

Przedstawiciel Ministerstwa Rolnictwa

i Reform Rolnych:

(—) K. Czerniewski.